Shylock contra Shylock

De mai multă vreme, Teatrul Evreiesc ne-a obișnuit cu surprize plăcute în materie de repertoriu, ceea ce denotă o bună informare și un efort de a pune în circuitul scenic lucrări semnificative din dramaturgia universală. Și montarea de față are la bază un text excelent, al unui autor celebru – celebru, ce-i drept, în epoca „furioșilor" și parcă uitat în vremea din urmă: Arnold Wesker. Nu cunoaștem ecourile stârnite de îndrăzneața sa parafrază numită **Shylock** la vremea când a fost scrisă (1976), dar luăm act, prin intermediul fragmentului din articolul publicat de autor în „The Guardian", în 1981, de o anume tulburare de context. Altminteri, de ce ar mai fi ieșit la rampă cu această amplă motivare a intențiilor sale polemice? Aflăm, astfel, că piesa **Shylock** s-a născut din indignarea față de modul în care Shakespeare l-a portretizat pe bătrânul cămătar evreu în comedia **Negustorul din Veneția**. Rapacitatea, intoleranța, egoismul, orgoliul fără margini, în cele din urmă chiar cruzimea care emană din comportarea sa cu ceilalți și mai ales cu negustorul Antonio înnegurează portretul considerat de Wesker și nedrept, și neadevărat, bun să dea apă la moară antisemitismului manifest sau latent. Experiența Holocaustului, dar și a altor întâmplări dramatice din vremi mai apropiate ne obligă la o modificare de percepție față de povestea dramaturgului clasic, consideră Wesker – și îi replică genialului său conațional .cu această piesă curajoasă. În **Shylock** concluzia nu e doar nuanțată, dar chiar răsturnată, răspunderea celor petrecute fiind transferată asupra societății și a legilor comunitare cărora trebuie să li se supună părțile contractante, adică cei doi cetățeni în conflict. Într-o recentă montare văzută la Londra cu piesa lui Shakespeare, despre care am relatat chiar în paginile acestei reviste, era sesizabilă aceeași încercare de motivare a exceselor lui Shylock prin acuzarea celorlați. Cu o documentație foarte serioasă asupra epocii, Wesker pune problema în termenii adevărului istoric potrivit căruia în Veneția anului 1563 orice afacere făcută cu un evreu din Ghetto Nuovo trebuia stipulată într-un contract. Shylock nu se putea așadar sustrage acestei reguli fără a periclita siguranța confraților săi, nici atunci când Antonio îi propune o

SHYLOCK de **Arnold Wesker** ● **TEATRUL EVREIESC DE STAT** din **BUCUREȘTI** ● Data reprezentației: **15 septembrie 2000** ● Regia: **Grigore Gonța** ● Decorul: **Mihai Mădescu** ● Costumele: **Luana Drăgoescu** ● Ilustrația muzicală: **Vasile Manta** ● Distribuția: **Constantin Dinulescu** (Shylock), **Mihaela Sîrbu** (Jessica), **Leonie Waldman Eliad** (Rivka), **Rudy Rosenfeld** (Tubal), **Cornel Ciupercescu** (Antonio), **Andrei Finți** (Bassanio), **Florin Petrini** (Lorenzo), **Mircea Drîmbăreanu** (Graziano), **Maia Morgenstern** (Portia), **Iulia Gavril** (Nerissa), **Mihnea Trușcă** (Rodrigues), **Dan Tufaru** (Usque), **Luana Stoica** (Rebecca), **Boris Petroff** (Moses), **Nicolae Călugărița** (Dogele), **Nicolae Macovei** (Judecătorul 1), **Paul Balea** (Judecătorul 2), **Veaceslav Grosu** (Doctorul 1), **George Robu** (Doctorul 2), **Grigore Ciubotaru** (Aprodul), **Alexandru Grămescu** (Gondolierul); lectura textului în limba română: **Dorina Păunescu**.

Constantin Dinulescu și Cornel Ciupercescu

foto: Radu Grozescu

înțelegere tacită. Pentru a face și mai evidentă această dilemă, autorul contemporan schimbă raporturile dintre personaje. Shylock și Antonio sunt prieteni. La începutul piesei ei stau de vorbă tihnit printre cărțile rare din biblioteca celebrului cămătar. Figura de bătrân înțelept, idealist pe care o dobândește în această versiune eroul îl victimizează și mai vizibil, chiar și în fața fiicei sale, Jessica, răzvrătită contra tradiției cărturărești a neamului ei, neputincioasă în fața nedreptății, umilinței și minciunii înconjurătoare. De altfel, în virtutea noilor sale înclinații Shylock va suferi în final nu pentru banii pierduți, ci pentru pedeapsa de a-și părăsi biblioteca, singura comoară de care se simte cu adevărat legat. De partea cealaltă, în opoziția impusă, se află grupul corupt, superficial și frivol al „gentlemenilor" ce ricanează satisfăcuți, provocând cu sistemă starea de dificultate tragică în care ajung cei doi prieteni. Împotriva lor se pronunță cu extremă demnitate și Portia, inteligenta moștenitoare a unui testament jignitor, care o condamnă să-și aleagă bărbatul pe baza celebrului test al sipetului. Liberalismul, feminismul tinerei patriciene sunt folosite chiar și în rezolvarea „cazului" la procesul care, aici ca și la Shakespeare, o aduce pe Portia în stare să descopere hibele procedurale ale contractului, în vederea anulării lui. Al doilea final al piesei ne aduce la cunoștință hotărîrea lui Shylock de a părăsi definitiv lupta, de a pleca la Ierusalim, într-o frumoasă scenă a crucificării pe care o sugerează spectacolul, citând tema sacrificiului inutil.

În același ton sobru, întreaga reprezentație concepută de regizorul Grigore Gonța ne implică într-o dezbatere morală articulată pe argumentația autorului și convingerea interpreților. Decorul economicos, conceput de Mihai Mădescu din panouri cu obiecte expuse ca într-o machetă, atrage primul atenția asupra rigorii pe care o reclamă textul. Costumele Luanei Drăgoescu sunt foarte frumoase și dau nota de opulență proprie Serenissimei Republici, unde, printr-un dramatic contrast, ies în evi-

https://biblioteca-digitala.ro

dență mizeriile umane. Distribuția echilibrată îi dă ocazia în primul rând lui Constantin Dinulescu să realizeze un rol de anvergură, pe care îl merita și pe care și-l asumă cu toată răspunderea, aducându-l la datele talentului său. Are căldură, minte, echilibru și o mirare perpetuă, potrivită postùrilor absurde care i se impun. Are și dramatism atunci când textul abundent îi permite să adâncească trăirile personajului. Maia Morgenstern e, ca de obicei, motorul scenelor în care apare. De astă dată, cu mult mai multă temperație, cu o așezare în rol care dă greutate prezenței sale. E marțială, justițiară și ironică în doze bine cântărite. Și-a regăsit un ton mai... uman și glasul de altădată. Andrei Finți, în Bassanio, e o apariție plăcută, jucând pe două planuri cu destul subtext pentru a dezvălui ipocrizia personajului. Jessica e un sâmbure de revoltă, credibil, care scutură povara ancestralei damnări cu mijloacele dintotdeauna ale tinereții; Mihaela Sîrbu are această tinerețe și o slujește frumos. Cornel Ciupercescu, în Antonio, pare cam monoton, dar ritmurile sale sunt calme și prezența, empatică. Siluete care se rețin creează Rudy Rosenfeld și Leonie Waldman Eliad (imagini flamande), sau Nicolae Călugărița, întruchipând vocea impersonală a Justiției. Cu toate că scena procesului, în care regizorul a imaginat un desen mai complicat, n-a avut la premieră concentrarea necesară, nu se poate spune că ansamblul nu și-a făcut datoria. De altfel, întregul spectacol are nevoie de un ritm mai susținut, pe care îl va dobândi, probabil, în timp, fără a pierde câștigul de adâncime reclamat de consistența și dificultatea textului.

Doina Papp

Un dram de nebunie sublimă

În centru, Mihaela Trofimov

MEDITERANA, scenariu de **Cătălina Buzoianu** după **Panait Istrati** ● TEATRUL „MARIA FILOTTI" din BRĂILA, în colaborare cu **Teatrul Toursky** din **Marsilia** ● Data reprezentației: **15 septembrie 2000** ● Regia: **Cătălina Buzoianu** ● Scenografia: **Velica Panduru** ● Muzica: **Nicu Alifantis** ● Interpretarea și aranjamentul pentru pian: **Dorina Crișan Rusu** ● Mișcarea scenică: **Mălina Andrei** ● În distribuție: **Virgil Ogășanu/Bujor Macrin** (Musa), **Richard Martin/Zoltan Octavian Butuc** (Panait Istrati), **Zoltan Octavian Butuc** (Adrian Zograffi), **Mihaela Trofimov** (Sarah, Chira, Neranțula, Sakuntala, Ofelia, Actrița), **Bujor Macrin** (Stavru, Clovnul, Dirigintele poștei, Barba-lani), **Ciprian Nicolăiasa** (Mimul, Ulise, Hamlet, Necunoscutul, Dragomir), **Cornel Cimpoae** (Mihail, Epaminonda), **Valeria Ogășanu/Emilia Mocanu Petrea** (Madame Hélène), **Tania Sourseva/Liliana Ghiță** (Madame Adèle, Actrița); în alte roluri: **Monica Zugravu, Wanessa Radu, Simona Cimpoae, Mihai Bisericanu, Mircea Bodolan, Mircea Valentin, George Țoropoc, George Șofrag, Jarcu Zane, Florin Chirpac**.

Nimic mai ne-teatral – mai ne-scenic, oricum –, la prima vedere, decât scrierile lui Panait Istrati... Cum să cobori pe o estradă de scândură, înconjurată de perdele de pânză și luminată de câteva becuri, elanul spre înalturi și spre necuprins, cum să zăgăzuiești în trupurile imperfecte ale unor actori (ale unor oameni...) dorul de libertate și de necunoscut, neastâmpărul veșnicului călător, patima oarbă și furioasă – când, pentru toate acestea, până și mulțimea practic infinită a cuvintelor și a legăturilor mereu schimbătoare dintre ele pare insuficientă? Am mai spus-o, cred, și altădată, cu ocazia vreunei „teatralizări" mărunt pedestre: ca să-l înțelegi pe Istrati – și să-l mai și aduci pe scenă – mintea, rațiunea, chiar și talentul nu sunt de ajuns; îți trebuie dramul de necugetare, de beție sublimă și de pornire autodistructivă pe care el însuși îl avea. Și pe care, în teatrul românesc de azi, îl are, convertibil în fapt de artă, nu în incident biografic, doar Cătălina Buzoianu. Ei i-a reușit isprava (fatală sau cel puțin funestă altora) de a da consistență scenică prozelor istratiene puternice – **Chira Chiralina**, **Neranțula**, într-un spectacol numit după cea dintâi; ei îi reușește acum același lucru cu scrierile mult mai puțin cunoscute, mai diluate ca substanță epică (și dramatică) și mai nespectaculoase ca anecdotică din cele două cicluri ale **Mediteranei** lui Istrati: **Răsărit de soare** și **Apus de soare**. Având în centru același avatar literar al scriitorului – pe Adrian Zograffi –, povestirile din acest volum (ultimul publicat în timpul vieții lui Istrati, în 1935) îl poartă pe erou prin Egipt, Siria, Liban, într-un șir de întâmplări comice, triste sau de-a dreptul fantastice, în care își va pierde prietenul, pe enigmaticul Mihail, dar va lega alte și alte camaraderii, pavăză trecătoare împotriva unei singurătăți fără leac, stigmat al

https://biblioteca-digitala.ro